Journal of Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

Assessing the quality of life in informal settlements in Miandoab

Farhad Judi [1] | Rahim Sarvar [2]✉ | Sayeda Sedigheh Hassani Mehr [3]

1. PhD student, Department of Geography, Astara Branch, Islamic Azad University, Astara, Iran
E-mail: farhad.judi1348@gmail.com
2. Corresponding author, Professor of Geography Department, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran. ✉ **E-mail:** sarvarh83@gmail.com
3. Assistant Professor, Department of Geography, Astara Branch, Islamic Azad University, Astara, Iran.
E-mail: s_hasanimehr@ymail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received
2021/04/28
Received in revised
2021/07/08
Accepted
2021/10/03
Published
2021/10/04
Published online
2023/10/01

Keywords:
quality of life,
informal settlements,
Miandoab city.

ABSTRACT

Recognizing and measuring the quality of life in urban areas that are the result of the actions of urban management and other public and private institutions is a vital issue. Due to the lack of quality of urban life in informal urban settlements, it is possible to provide a roadmap for urban management and create awareness among responsible institutions of the current situation and necessary actions to achieve the desired situation. The purpose of this study is to assess the quality of life in informal settlements in Miandoab. The research method used is descriptive-analytical, and data collection was done through a questionnaire. The validity and reliability of the instrument were confirmed with Cronbach's alpha greater than 0.70. The statistical population of the study consists of 11,545 citizens living in informal settlements in Miandoab. The sample size was determined using Cochran's formula, resulting in 313 participants. The test results show that four indicators of social, economic, physical, and environmental quality of life in informal settlements of Miandoab have significant differences at a level of less than 0.05. Examination of the significance direction indicates the inadequacy of the indicators. The ANOVA test also confirms that the 10 neighborhoods studied have significant differences in terms of social, physical, and environmental indicators at a level of less than 0.05, but for economic indicators (significance level equal to 0.094), the conditions are the same. Assessing the effect of urban management on improving the quality of life through structural equations also confirms that the social index has an explanation rate equal to 0.97, the economic index has a rate of 0.48, the physical index has a rate of 0.93, and the environmental index has a rate of 0.55. Therefore, the greatest effect of urban management is on the social index, followed by the physical index.

Cite this article: Judi, Farhad., Sarvar, Rahim., & Hassani Mehr, Sayeda Sedigheh. (2023). Assessing the quality of life in informal settlements in Miandoab. *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, 74 (24), 472-490. DOI: http//doi.org/ 10.61186/jgs.24.74.21

© The Author(s). Publisher: Kharazmi University.
DOI: http//doi.org/ 10.61186/jgs.24.74.21

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

Journal of Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

Extended Abstract

Introduction

The concept of quality of life has historically been dependent on income and education. People in modern societies have different views on the concept of quality of life compared to past societies. Cultural factors have previously served as standards in a given period, but today economic factors are considered more important. It can be argued that economic factors greatly impact the quality of life in informal settlements. In informal settlements, the quality of life plays a significant role in the idea of sustainable development and management. In fact, the quality of life in informal settlements in many developing cities around the world has raised serious concerns among citizens, politicians, policymakers, and the United Nations. Spatial differences in city structures, extreme poverty among social groups, and the transition of rural poverty to urban poverty ultimately result in the emergence of informal settlements within or adjacent to cities (especially large cities) in the form of unauthorized and unplanned constructions. Urban planning is associated with a concentration of low-income groups and a low level of quality of life, both in terms of quantity and quality. Informal settlements in Miandoab provide a good example of this phenomenon. According to the population and housing census, the population of this city has increased from 114,153 people in 1385 to 134,425 people in 1395. The same data indicates that a significant portion of the city's population growth may be attributed to the expansion of informal settlements. Miandoab has 10 informal settlements with a population of 11,545 people and 2,705 households. The lack of attention and study regarding this issue in Miandoab can pose more challenges for city planners and managers in the near future. Therefore, the aim of this study is to investigate the quality of life indicators in informal settlements in Miandoab. Based on this objective, the main research question asks: What is the quality of life in informal settlements in Miandoab?

Methods and Materials

The present research is a descriptive-analytical study and, in terms of methodology, it is quantitative research. This study is based on the collection of field data. The data collection tool used was a researcher-made questionnaire. The questionnaire was administered at the individual level. The statistical population consisted of 11,545 people and 2,705 households. The sample size was calculated using Cochran's formula, resulting in a sample of 313 people. The validity of the study was assessed through the participation of members of the elite community. In order to ensure the reliability of the questionnaire analyses, the value of Cronbach's alpha coefficient was calculated for different indices, with a value greater than 0.70 considered acceptable. Statistical tests in SPSS and Amos software were employed for data analysis in this research. Due to the normal distribution of the data, parametric tests such as one-sample t-test, ANOVA, and structural equations were used.

Results and Discussion

Measuring the level of satisfaction with the neighborhood shows that more than 88% of the sample have chosen the option of moderate to very low satisfaction, and it can be concluded

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

Journal of Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

that there is not much satisfaction with the neighborhood. The study shows that 46% of the sample have the option of low financial capacity, and 36.7% have considered the option of closeness to relatives as the reason for choosing a neighborhood for housing. The results of a one-sample t-test for the social variables of quality of life in the table below indicate that 5 social variables of quality of life are significant at a level of less than 0.05. The examination of the difference between the mean and other parameters of the test confirms that, in terms of the statistical population, the variables of educational and health services, security, access to services, vitality, and urban governance are evaluated as weak. The examination of the economic index test of quality of life in informal settlements also shows that the significance level is equal to 0.000 and less than 0.05. The average difference of -0.946 and the T-statistic of -28.55 also indicate that the variables of employment, income, transportation, and cost and savings are weak. The results of a one-sample t-test show that the three environmental variables of quality of life are significant at a level of less than 0.05. The examination of the test parameters confirms that, from the statistical population, the variables of pollution, environmental health, and public services are evaluated as weak with an average difference of -0.392, -1.049, and -1.845, respectively. The negative difference between the mean and t-test of the test shows this. Examination of a one-sample t-test at the level of physical variables of quality of life also shows that all three variables of green space, housing, and passages and accesses are significant at a level of less than 0.05. The difference between the mean test for the variables of green space (-1.438), housing (-1.151), and passages and accesses (-1.735).

Conclusions

The results showed that 10 informal neighborhoods in the city of Miandoab are significantly different from each other in terms of social, physical, and environmental indicators. However, they are not different in terms of economic indicators, as the level of significance obtained is less than 0.05. The results of the Duncan test revealed that Salamabad neighborhood has the highest difference in the Neta social index, with an average of 3.25. In terms of the physical index, Salamabad neighborhood has a value of 1.15, and in terms of the environmental index, Salamabad neighborhood also has the highest average with a value of 2.68, followed by Akbarnejad neighborhood with a value of 2.44. According to the results of the structural equation model, urban management has the greatest impact on the social index, with a value of 0.78. It also has an effect on the physical index (0.63), the environmental index (0.51), and the economic index (0.38). Therefore, the urban management index can affect the quality of life in different dimensions or indicators, including economic, social, environmental, and physical aspects. This impact is also evaluated positively. Consequently, changing urban management can help improve the quality of life in these neighborhoods. Urban management refers to integrated and systematic management, which takes into account all levels of urban space with a systematic view. It also addresses all economic, social, physical, and environmental problems and issues simultaneously and in an integrated manner. Therefore, the role of urban management in improving the quality of life in informal neighborhoods is clearly evident.

Keywords: quality of life, informal settlements, Miandoab city.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی
شاپا چاپی: ۲۲۲۸-۷۷۳۶ شاپا الکترونیکی: ۲۵۸۸-۵۱۳۸
https://jgs.khu.ac.ir/

سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب

فرهاد جودی[۱]، رحیم سرور[۲] ✉، سیده صدیقه حسنی‌مهر[۳]

۱. دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، واحد آستارا، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.
رایانامه: farhad.judi1348@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استاد، گروه جغرافیا، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
رایانامه: sarvarh83@gmail.com

۳. استادیار، گروه جغرافیا، واحد آستارا، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.
رایانامه: s_hasanimehr@ymail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۰/۰۲/۰۸
تاریخ بازنگری:
۱۴۰۰/۰۴/۱۷
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۰/۰۷/۱۱
تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۰۷/۱۲
تاریخ انتشارآنلاین:
۱۴۰۲/۸/۰۱

کلیدواژه‌ها:
کیفیت زندگی،
سکونتگاه‌های غیررسمی،
شهر میاندوآب.

چکیده

شناخت و سنجش کیفیت زندگی در نواحی شهری که معلول اقدامات مدیریت شهری و سایر نهادهای دولتی و خصوصی است، موضوع بسیار حیاتی است. با توجه به عدم سنجش کیفیت زندگی شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی شهری، می‌توان زمینه‌ای برای ترسیم نقشه راه جهت مدیریت شهری و آگاهی نهادهای مسئول از وضعیت موجود و اقدام برای تحقق صورت‌وضعیت مطلوب فراهم نمود. هدف این تحقیق سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر گردآوری داده‌ها به‌صورت میدانی از طریق ابزار پرسش‌نامه است. روایی ابزار مشخص و پایایی آن نیز با آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۷۰ تأیید شد. جامعه آماری تحقیق را شهروندان ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب، ۱۱۵۴۵ نفر تشکیل داده‌اند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران، ۳۱۳ نفر تعیین شد. نتیجه آزمون نشان می‌دهد که چهار شاخص اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار بوده‌اند. بررسی جهت معناداری گویای نامناسب بودن وضعیت شاخص‌ها است. همچنین آزمون آنووا تأیید کرد که ۱۰ محله موردمطالعه از نظر شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی در سطح کمتر از ۰/۰۵ تفاوت معناداری دارند. اما در زمینه شاخص اقتصادی(سطح معناداری برابر با ۰/۰۹۴) شرایط یکسانی وجود دارد. سنجش اثر مدیریت شهری بر بهبود کیفیت زندگی از طریق معادلات ساختاری نیز تأیید نمود که میزان تبیین برای شاخص اجتماعی برابر با ۰/۹۷؛ برای شاخص اقتصادی برابر با ۰/۴۸ ؛ برای شاخص کالبدی برابر با ۰/۹۳ و برای شاخص زیست‌محیطی برابر با ۰/۵۵ است. بنابراین بیشترین اثر مدیریت شهری بر شاخص اجتماعی و سپس کالبدی است.

استناد: جودی، فرهاد؛ سرور، رحیم؛ و حسنی مهر، سیده صدیقه (۱۴۰۳). سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۷۴ (۲۴)، ۴۷۲-۴۹۰. http//doi.org/ 10.61186/jgs.24.74.21

CC BY NC

ناشر: دانشگاه خوارزمی تهران.
© نویسندگان.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

مقدمه

مدیریت شهری درست و مبتنی بر روش‌های صحیح همواره به‌عنوان یک چالش جدی پیش روی متخصصان شهری بوده است(محمدی و همکاران،۱۴۰۰: ۳۶۱). شهرها به‌عنوان موتورهای رشد و توسعه اجتماعی دارای پتانسیلی باورنکردنی هستند که بی‌شک باید موردتوجه قرار گیرند(معتمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۱۰). در حقیقت جوامع با یک رنسانس شهری روبه‌رو هستند. تعداد فزاینده‌ای از جمعیت جهان در مناطق شهری استقرار دارند و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰ نزدیک به ۷۰ درصد برسد(کاووسی و محمدی،۱۴۰۰: ۲۸۰). در قرن ۲۰ و ۲۱ جهان شاهد رشد سریع شهرنشینی و افزایش ناگهانی زاغه‌ها بود و تنها ۱۳ درصد جمعیت جهان در ابتدای عصر صنعتی در شهرها زندگی می‌کردند. این در شرایطی است که ۸۰۵ میلیون نفر در جهان از سوءتغذیه رنج می‌برند و نزدیک به ۸۰۰ میلیون جوان و نوجوان بی‌سواد می‌باشند. همچنین دو میلیارد و شش‌صد میلیون نفر به نیازهای اساسی نیز دسترسی ندارند و ۹۰۰ میلیون نفر با کمبود دسترسی به آب آشامیدنی روبرو هستند(ماندانا و همکاران[1]،۲۰۲۰: ۲۳۹). در اثر تشدید نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی و رفاهی میان شهر و روستا که در سده اخیر رخ‌داده است، محیط شهر بیش‌ازپیش برای مهاجران جذاب شده است، به‌طوری‌که اغلب این مهاجران زندگی در محله‌های فقیرنشین شهر را بر زندگی در مناطق روستایی ترجیح می‌دهند. درواقع به دلیل گرانی مسکن و عدم توانایی مالی و همچنین پایین بودن سطح مهارت‌های فنی مهاجران، اکثر آنان ناخواسته به‌سوی مناطقی از شهر هدایت می‌شوند که از حداقل امکانات، خدمات و کیفیت برخوردار است (نیوویرث، ۱۳۹۷: ۶). بسیاری از افراد در چنین شرایطی زندگی خود را ادامه می‌دهند؛ زیرا آن‌ها در فقر به دام افتاده‌اند و توان حرکت به سمت شیوه زندگی رسمی شهری را به علت نیروهای رقابتی بازار که در شهر وجود دارند را ندارند (رجایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۰). سکونتگاه‌های غیررسمی با مشکلات و مسائل مختلفی روبه‌رو هستند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به کیفیت زندگی اشاره نمود.

مفهوم کیفیت زندگی در طول تاریخ به درآمد و تحصیلات بستگی داشته است. مردم جوامع مدرن نسبت به جوامع گذشته دیدگاه متفاوتی نسبت به مفهوم کیفیت زندگی دارند. عوامل فرهنگی به‌عنوان یک استاندارد در یک دوره معین نقش داشته است، اما امروزه عوامل اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. با افزایش درآمد نوع تمایل افراد به کیفیت زندگی و نوع انتخاب مکان متفاوت می‌شود(کازانا و کازاکلیس[2]،۲۰۰۹: ۲۱۰).

کیفیت محیط تأثیر زیادی بر کیفیت زندگی دارد. به‌عبارت‌دیگر می‌توان گفت که کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی متأثر از عوامل اقتصادی است(بنژاف و همکاران[3]،۲۰۱۴: ۶۶۴). در سکونتگاه‌های غیررسمی، کیفیت زندگی نقش مهمی با توجه به انگاره توسعه پایدار و مدیریت بازی می‌کند. در حقیقت کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی بسیاری از شهرهای درحال‌توسعه دنیا برای شهروندان، سیاستمداران، سیاست‌گذاران و سازمان ملل متحد، دغدغه‌های جدی ایجاد کرده است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۲). رشد سریع شهرها، دولت و سازمان‌های جامعه مدنی را تحت‌فشار قرار می‌دهد تا بتواند سرپناه و خدمات مناسب و مقرون‌به‌صرفه‌ای را برای فقیرنشینان شهری، به‌ویژه مهاجران جدید فراهم کنند. ناامنی و بیکاری، فقر، فقدان مسکن مناسب، محرومیت اجتماعی، اقتصادی و نیاز به استقرار در مجاورت منابع و فرصت‌های شهری منجر به این می‌شود که فقیران شهری از طریق ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی، حق خود را بر شهرها ادعا کنند(ووک کورو و اووی[4]،۲۰۱۴: ۱۲).این مشکلات کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی را به‌شدت کاهش می‌دهد؛ زیرا بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری در پهنه‌های غیررسمی، ضمن داشتن ریشه‌های تاریخی، فرهنگی و اقتصادی، در کیفیت فضاهای سکونتی و کاری آنان نهفته است. بنابراین، هدف غایی مطالعه کیفیت زندگی و کاربرد آن می‌تواند این باشد که مردم توان

[1] . Mandana et al
[2] . Kazana and Kazaklis
[3] . Banzhaf et al
[4] . Wokekoro and Owei

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

بهره‌مندی از زندگی باکیفیت مطلوب را داشته باشند. به‌طوری‌که زندگی‌شان علاوه بر هدفمندی، لذت‌بخش نیز باشد (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۲۰).

ظهور گسترده نابرابری در برخورداری از امکانات شهری، بسیاری از برنامه‌ریزان و مدیران را علاقه‌مند به شناسایی کمّیت و کیفیت چگونگی تعادل‌بخشی کیفیت زندگی در مقیاس محلات کرده است. در واقع نتایج کار در بهبود ساماندهی نواحی و محلات محروم شهر و به ایجاد فرصت برابر برای شهروندان و توسعه اجتماعی- اقتصادی کمک می‌کند. تفاوت‌های فضایی موجود در ساختار شهرها و فقر شدید گروه‌های اجتماعی و در نهایت انتقال پدیده فقر روستایی به فقر شهری، موجب اسکان غیررسمی در درون یا مجاور شهرها (به‌ویژه شهرهای بزرگ) به شکلی خودرو، فاقد مجوز ساختمان و برنامه شهرسازی با تجمعی از اقشار کم‌درآمد و سطح نازلی از کمّیت و کیفیت زندگی می‌شود (نجفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۷۶). این‌گونه سکونتگاه-ها به علت غیررسمی بودن، از برنامه‌ریزی طراحی شهری و خدمات عمومی محروم هستند(رفیعیان و مولودی، ۱۳۹۰: ۲۷۸) . سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب یک نمونه مناسب از این موضوع است. بر اساس سرشماری نفوس و مسکن جمعیت این شهر از ۱۱۴۱۵۳ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۱۳۴۴۲۵ نفر در سال ۱۳۹۵ افزایش‌یافته است.نرخ رشد دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ برابر با ۱/۵۲ و برای دوره ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ برابر با ۱/۸ بوده است(مرکز آمار ایران،۱۳۹۵-۱۳۸۵). همین شاخص جمعیت خود نشان می‌دهد که بخش زیادی از افزایش جمعیت این شهر می‌تواند در نتیجه رشد سکونتگاه‌های غیررسمی‌باشد. شهر میاندوآب دارای ۱۰ سکونتگاه غیررسمی با جمعیتی برابر با ۱۱۵۴۵ نفر و ۲۷۰۵ خانوار بوده است. این سکونتگاه‌ها چالش‌ها و مسائل مختلفی را دارند و روند افزایشی را نشان می‌دهند. عدم توجه و مطالعه این موضوع در شهر میاندوآب می‌تواند در آینده نزدیک چالش‌ها بیشتری را فرا روی برنامه ریزان و مدیران شهری قرار دهد. همچنین شناخت کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی این شهر، می‌تواند یک آینده بهتر را فرا روی مدیران قرار دهد. بنابراین با توجه به دو نکته اشاره شده، بررسی موضوع دارای اهمیت است. ازاین‌رو در این تحقیق هدف بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب است. به فراخور هدف مطرح‌شده، سؤال اصلی تحقیق این‌گونه ارائه می‌شود که کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب چگونه است؟

مبانی نظری

کیفیت زندگی شهری: کیفیت زندگی شهری در واقع به معنی "قابلیت زندگی" یک مکان مطرح می‌شود به‌عبارت‌دیگر در یک جامعه شهری، کیفیت زندگی برگرفته از تجربه مشترک ساکنین شهر از محیط شهر مانند (کیفیت هوا، آب، ترافیک، فرصت‌های تفریحی، شغلی و ...) و سطح توانایی شهر در پاسخگوی به اهداف موردنظر ساکنان شهر می‌باشد. به‌طورکلی رویکرد زندگی شهری، تلاشی در جهت ایجاد شهر سالم و فراهم آوردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان در چارچوب پایداری است (فنی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۷).

بهبود کیفیت زندگی در شهرها دیگر مسئله‌ای ساده‌ای نیست، بلکه رضایت انسان از ویژگی‌های مختلف شهری مانند حمل‌ونقل، کیفیت فضاهای عمومی، فرصت‌های تفریحی، الگوهای استفاده از زمین، جمعیت و تراکم ساختمان و سهولت کار دسترسی همه به کالاهای اساسی، خدمات و امکانات عمومی است. و همچنین ویژگی‌های اجتماعی مانند حفاظت از سلامت عمومی، ایمنی و امنیت، آموزش و ادغام اجتماعی، افزایش برابری و احترام به تنوع و هویت‌های فرهنگی، افزایش قابلیت دسترسی افراد معلول، حفظ بناها و مناطق تاریخی، معنوی، مذهبی و فرهنگی، ترویج و تنوع فضایی و استفاده مختلط از مسکن و خدمات در سطح محلی به‌منظور پاسخگویی به تنوع نیازها و انتظارات است(سریج ال دین و همکاران[5]، ۲۰۱۳: ۸۷). بررسی ادبیات تحقیق نشان داده است ۷ بعد اصلی برای کیفیت زندگی تشخیص داده شده که شامل: کیفیت زندگی

[5] . Serag El Din

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

محیط شهری، کیفیت زندگی کالبدی شهری، کیفیت زندگی دسترسی شهری، کیفیت زندگی اجتماعی شهری، کیفیت زندگی اقتصادی شهری و کیفیت زندگی سیاسی شهر می‌شود(دووی و کینگ[۶]،۲۰۱۱: ۱۳).

سکونتگاه‌های غیررسمی: سکونتگاه غیررسمی یعنی استفاده غیررسمی از زمین با ازدحام جمعیت بیش‌ازحد، خراب شدن، ناامنی، نبود یا کمبود امکانات اولیه است، این شرایط سلامتی، سعادت، امنیت اخلاقی ساکنان و جامعه را به خطر می‌اندازد و برای زندگی ناخوشایند است(آمو[۷]،۲۰۱۳: ۷۰). در واقع سکونتگاه‌های غیررسمی نواحی از شهر می‌باشند که در آن گسست اقتصادی همراه با گسست اجتماعی و فرهنگی به‌وضوح مشاهده می‌شود (فرجی، ۱۳۹۶: ۹۰).در این سکونتگاه‌ها معمولاً افراد مهاجر روستایی و اقشار کم‌درآمد شهری ساکن هستند کیفیت زندگی در سطح پایینی قرار دارد. پراکندگی و گسترش این نوع سکونتگاه‌ها و قرار گرفتن آن‌ها در بافت شهری سبب بی‌ضابطه شدن شهر گشته و سیمای بصری آن را نازیبا می‌کند. نوع مالکیت زمین و نحوه ساخت‌وساز منازل مسکونی، یکی از اصلی‌ترین شاخص‌های محلات غیررسمی است. در این محلات قیمت زمین و مسکن در سطح پایینی قرار دارد و معمولاً فاقد جواز ساخت هستند. جمعیت در اکثر این سکونتگاه‌ها به‌صورت متراکم دیده می‌شود. هرچند یکی از سبک‌های زندگی شهری تمرکز خدمات است ولی این مناطق از امکانات زیرساختی شهری (آب، برق، گاز و تلفن) بی‌بهره هستند(دووی[۸]،۲۰۱۵: ۷). تحقیقات گسترده در سطح جهان به‌خوبی وضعیت نامناسب این سکونتگاه‌ها را نشان می‌دهد. ورککورو و اویی[۹](۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی با مشکلاتی مانند انبوه زباله‌های شهری، عدم روشنایی و خطر سیل روبرو هستند.آمو[۱۰](2012) به این نتیجه رسید که مشکلاتی از قبیل رشد شهرنشینی، فقر، رشد بخش غیررسمی ،کمبود هزینه زمین و مسکن، اثرات سوء جدی بر سلامت مردم، محیط و کیفیت مسکن آن‌ها دارد. آتیا و خلیل[۱۱] (2015) نشان دادند که جریان مداخلات دولت در بهبود شرایط زندگی در منطقه امبابا در قاهره مصر با استفاده از منابع محلی و مشارکت مردم با تمرکز بر دسترسی به آب می‌تواند بر کیفیت زندگی در این مناطق کمک کند که شهری سرزنده‌تر برای ساکنین فراهم کند. ماندانا و همکاران[۱۲](۲۰۲۰) اقدامات بهداشتی، شرایط نامناسب امکانات، عدم رعایت حریم خصوصی و اطلاع‌رسانی را تأثیرگذار دانسته‌اند. اوموتایو و همکاران[۱۳](۲۰۲۱) به این نتیجه رسیدند که عواملی مانند قابلیت دسترسی به آب، دسترسی به سرویس بهداشتی، وضعیت امنیت غذایی، وضعیت تحصیلی و دسترسی به مراکز درمانی و سلامتی ضعیف است که فاکتورهای مهمی در بهبود شرایط زندگی ساکنان است.

شاخص‌های سنجش کیفیت زندگی: شاخص‌های مختلفی در ارتباط با کیفیت زندگی وجود دارد که برخی از آن‌ها قابل‌تبدیل به شاخص‌های ذهنی است که به‌عنوان‌مثال می‌توان از رضایتمندی از تأمین مالی مسکن، رضایتمندی از دسترسی به زیرساخت‌هایی همچون آب، برق، تلفن، رضایتمندی از وضعیت حمل‌ونقل و مانند این‌ها نام برد. بانک آسیایی در زمینه کیفیت شاخص‌هایی مانند آموزش، اشتغال و خدمات را ارائه نموده است.. بررسی جامع راپلی در سال ۲۰۰۵ نیز یکی از مهم‌ترین بررسی‌های انجام شده در این حوزه است. شاخص‌های استخراج شده از مطالعه راپلی براساس در نظر داشتن اطلاعات و ابعاد ذهنی کیفیت زندگی است. جیان‌جو و همکارانش شاخص‌هایی مدنظر قرار دادند که به‌عنوان نمونه می‌توان به مواردی همچون دسترسی به مراکز آموزشی، رضایتمندی از سیستم اشتغال، رضایتمندی از روابط شخص و بسیاری دیگر از شاخص‌ها اشاره نمود (آخوندی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸). به‌طورکلی می‌توان این شاخص‌ها را در چند بعد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی در سطح محلات شهری موردمطالعه قرار داد. برای نمونه تحقیقات مختلفی در سطح کشور انجام شده است که علاوه بر سنجش عوامل مؤثر در کیفیت زندگی در محلات غیررسمی شهری، به ذکر شاخص‌های مهم نیز اشاره

[6] . Devoy and King
[7] . Amao
[8] . Dovey
[9]. Wokekoro and BinyaOwei
[10] .Amo
[11]. Attia and Khalil
[12]. Mandana et al
[13]. Omotayo et al

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

نموده‌اند. بردی‌آنامرادنژاد و همکاران(۱۳۹۳) نشان دادند اکثر اراضی محلات موردنظر فاقد مجوز و سند رسمی برای ساخت-وساز می‌باشند. با این وجود از خدمات و تسهیلات شهری استفاده نموده‌اند. خراسانی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴) به ذکر رابطه معنادار بین متغیرهای مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، امنیت اجتماعی، بهداشت محیط، ایمنی محیط، فضاهای گذران اوقات فراغت، سازمان‌دهی کالبدی فضایی ساختمان‌ها و تراکم ساختمانی، با رضایتمندی ساکنان از کیفیت زندگی اشاره داشته‌اند. شکری و غنی‌پور (۱۳۹۵) به این نتیجه رسیدند میزان رضایتمندی از حوزه‌های تفریحی و اوقات فراغت، سکونت و محیط‌زیست و بهداشت کمتر از میانگین و حوزه‌های امنیت و آمدوشد کمی بیشتر از میانگین می‌باشد. فرجی (۱۳۹۶) نتیجه گرفت که مؤلفه محیط کالبدی (دسترسی به بانک‌ها، داروخانه‌ها، مغازه‌ها و سایر امکانات) بیشترین و مؤلفه پس‌انداز از شاخص محیط اقتصادی کمترین میزان رضایتمندی را نشان می‌دهد. پوراحمد و همکاران (۱۳۹۶) اشاره داشته‌اند نارضایتی از عوامل اقتصادی و امنیتی در محله موردنظر خیلی بالا بوده است و همچنین عوامل فیزیکی ، خدمات و دسترسی، بیشترین اثرگذاری ذهنی را بر کیفیت زندگی دارند. حیدری‌سرای(۱۳۹۷) به این نتیجه رسید که بین وضعیت اقتصادی ساکنان سکونتگاه غیررسمی و کیفیت ذهنی زندگی آنان رابطه معناداری وجود دارد. شهدادنژاد (۱۳۹۷) نشان داد که در بین شاخص‌های کیفیت زندگی شاخص عینی نسبت به شاخص ذهنی از میانگین بالاتری برخوردار است و در بین ابعاد موردمطالعه بعد اقتصادی نسبت به سایر ابعاد موردمطالعه از میانگین بالاتری برخوردار است. پاکرو و درسخوان (۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند که میانگین همه مؤلفه‌های کیفیت زندگی پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد و تنها عامل اجتماعی- فرهنگی بالاتر از میانگین بوده است.

روش‌شناسی

روش‌شناسی: تحقیق حاضر از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی و از نظر روش از نوع تحقیقات کمی است. این تحقیق مبتنی بر گردآوری داده‌های میدانی است. ابزار گردآوری داده‌های میدانی از طریق ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته بوده است. پرسشگری در سطح فرد انجام گرفت. جامعه آماری این تحقیق با توجه به موضوع موردمطالعه که سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی بوده است، شهروندان ساکن در ۱۰ سکونتگاه غیررسمی شهر میاندوآب می‌باشند؛ جمعیت این ده سکونتگاه غیررسمی ۱۱۵۴۵ نفر و ۲۷۰۵ خانوار بوده است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۱۳ نفر محاسبه شد. روایی تحقیق از طریق جامعه نخبگان انجام شد. با توجه به لزوم توجه به پایایی تحلیل‌ها در پرسشنامه موردنظر، میزان این شاخص با استفاده از آمار آلفای کرونباخ موردمحاسبه قرار گرفت که میزان آن برای شاخص مختلف بیشتر از ۰/۷۰ محاسبه‌شده که قابل‌قبول است. در این تحقیق از آزمون‌های آماری در نرم‌افزار spss جهت تحلیل استفاده شده است. با توجه به نرمال بودن داده‌ها، از آزمون‌های پارامتریک از جمله آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. همچنین طیف سؤالات پرسش‌نامه به‌صورت طیف لیکرت بوده که مبنا مقایسه میانگین بر اساس آزمون تی، مقدار۳ در نظر گرفته شد.

جدول(۱). شاخص و متغیرهای تحقیق و ضریب آلفای کرونباخ

شاخص	متغیر	تعداد گویه	مقدار ضریب آلفای کرونباخ	ضریب کل
اجتماعی	خدمات آموزشی و بهداشتی	۳	۰/۷۶	۰/۷۸
	امنیت محله	۲	۰/۸۱	
	دسترسی به خدمات	۴	۰/۸۰	
	سرزندگی	۳	۰/۷۸	
	حکمروایی شهری	۴	۰/۷۶	
اقتصادی	اشتغال	۴	۰/۸۱	۰/۷۶
	درآمد	۲	۰/۸۰	
	هزینه و پس‌انداز	۴	۰/۷۷	

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

	حمل‌ونقل	۴	۰/۷۴	
کالبدی	فضای سبز	۴	۰/۷۴	۰/۷۷
	مسکن	۵	۰/۸۳	
	معابر و دسترسی‌ها	۴	۰/۷۵	
زیست‌محیطی	آلودگی	۳	۰/۷۸	۰/۷۸
	بهداشت محیط	۵	۰/۷۹	
	خدمات عمومی	۴	۰/۷۳	
عملکرد مدیریت شهری	مشارکت	۲	۰/۷۵	۰/۷۹
	تأسیسات و زیرساخت‌های شهری	۲	۰/۷۷	
	نظافت و بهداشت محله	۳	۰/۸۱	
	فراهم نمودن خدمات شهری	۳	۰/۷۸	
	تأمین منابع مالی	۲	۰/۷۵	

معرفی و موقعیت جغرافیایی شهر میاندوآب

میاندوآب، شهری میان زرینه‌رود و سیمینه‌رود، در جنوب استان آذربایجان غربی و مرز این استان با آذربایجان شرقی است. این شهر در طول جغرافیایی ۴۶ درجه و ۱۰ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی 37 درجه و 1 دقیقه شمالی قرار گرفته است. میاندوآب از شمال به شهرهای ملکان و بناب، از جنوب به بوکان از شرق به باروق و از غرب به نقده دسترسی داشته و همچنین مسافت آن تا ارومیه ۱۶۴ کیلومتر است. بررسی روند تغییرات جمعیت برای شهر میاندوآب بر اساس سرشماری نفوس و مسکن نشان می‌دهد که یک‌روند مثبت وجود دارد. به‌گونه‌ای که جمیعت این شهر از ۱۱۴۱۵۳ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۱۲۳۰۸۱ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است. همچنین از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نیز شاهد روند افزایشی جمعیت هستیم و جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۵ بالغبر ۱۳۴۴۲۵ نفر بوده است. همچنین بررسی روند نرخ رشد نیز به همین مطلب اشاره دارد. نرخ رشد دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ برابر با ۱/۵۲ و برای دوره ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ برابر با ۱/۸ بوده است(مرکز آمار ایران،۱۳۹۵-۱۳۸۵). بر اساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ جمعیت ۱۰ پهنه سکونتگاهی غیررسمی شهر میاندوآب بالغبر ۱۱۵۴۵ نفر و ۲۷۰۴ خانوار بوده است(مرکز آمار ایران،۱۳۹۵). این ده سکونتگاه غیررسمی عبارت‌اند از اکبرنژاد، امام علی، باکری، پشت بیمارستان، سلام آباد، حاشیه جاده شاهین‌دژ، قجلو شرقی، قجلو غربی، ملت و سلیمان‌آباد شکل (۱).

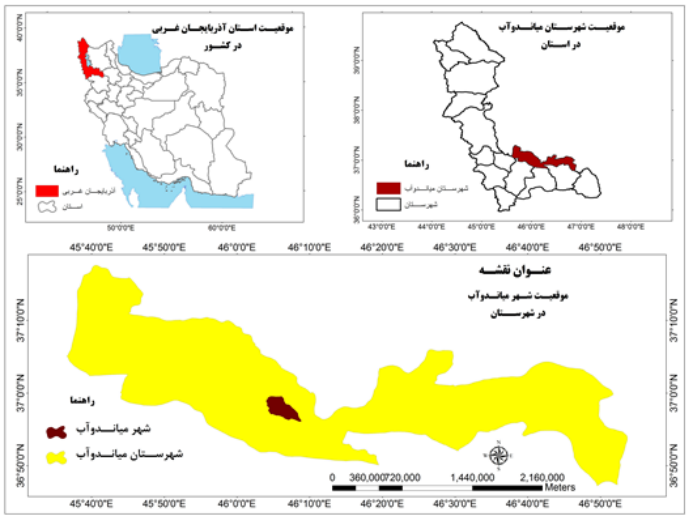

شکل (۱). موقعیت جغرافیایی شهر موردمطالعه

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

نتایج

بررسی توصیفی متغیر جنس نشان می‌دهد که ۶۵/۲ درصد نمونه از گروه مردان و ۳۴/۸ درصد نیز از گروه زنان هستند. میانگین سنی نمونه مطالعه شده ۴۷ سال می‌باشد. علاوه بر این حداکثر سن برابر با ۶۵ و حداقل سن نمونه برابر با ۱۸ سال بوده است. بیشترین سطح تحصیلات افراد مربوط به گروه دیپلم با ۴۳/۵ درصد و کمترین مربوط به گروه فوق‌لیسانس و بالاتر با ۸ درصد می‌باشد. بررسی وضعیت شغلی نمونه آماری نشان می‌دهد که ۴۳/۵ درصد نمونه در مشاغل صنعتی و کارگاهی و ۴۴/۱ درصد نیز بیکار بوده‌اند. توزیع فراوانی متغیر مدت اقامت در محله نشان می‌دهد که کمترین مدت اقامت کمتر از ۵ سال با ۲۲/۷ درصد و بیشترین نیز ۳۵ سال با همین تعداد از حجم نمونه ثبت شده است. توزیع فراوانی بر اساس متغیر مالکیت مسکن گویای آن است که ۶۱/۳ درصد نمونه به‌عنوان صاحب‌ملک شناخته‌شده‌اند. همچنین ۳۸/۷ درصد نیز به‌صورت اجاره‌ای هستند.

سنجش میزان رضایت از محله نشان می‌دهد که ۳/۸ درصد گزینه رضایت خیلی کم را انتخاب نموده‌اند. همچنین ۵۰/۲ درصد نیز گزینه متوسط و ۲/۲ درصد نیز گزینه کم را انتخاب کرده‌اند. بنابراین بیش از ۸۸ درصد نمونه گزینه متوسط تا خیلی کم را انتخاب نموده‌اند و می‌توان نتیجه گرفت که رضایت چندانی از محله وجود ندارد. بررسی نشان می‌دهد که ۴۶ درصد نمونه گزینه توان مالی پایین و ۳۶/۷ درصد نیز گزینه نزدیکی به خویشاوندان را دلیل انتخاب محله جهت سکونت دانسته‌اند.

سنجش معناداری نرمال بودن توزیع داده‌ها: برای اینکه مشخص شود توزیع نمونه نرمال بوده یا نه، از آزمون کلموگراف اسمیرونوف استفاده شد. با توجه به اعداد به‌دست‌آمده برای معیار تصمیم که معمولاً برابر با عدد۰/۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که توزیع داده‌ها نرمال است؛ چراکه همه اعداد به‌دست‌آمده در جدول بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد و این نشان‌دهنده توزیع نرمال شاخص‌ها است. لذا از آزمون‌های پارامتریک مانند آزمون تی تک نمونه‌ای برای سنجش شاخص اجتماعی استفاده شده است.

جدول(۲). سنجش معناداری نرمال بودن توزیع داده‌ها

شاخص	شاخص اجتماعی	شاخص اقتصادی	شاخص زیست‌محیطی	شاخص کالبدی
تعداد	۳۱۳	۳۱۳	۳۱۳	۳۱۳
آمار کلموگراف-اسمیرونوف	۵/۲۵۸	۷/۸۱۹	۵/۲۷۴	۳/۷۶۸
معیار تصمیم	۱/۱۲۳	۱/۵۶۷	۰/۳۲۱	۱/۴۳۰

سنجش معناداری شاخص اجتماعی کیفیت زندگی: نتایج حاصل از آزمون تی تک‌نمونه‌ای در سطح متغیرهای اجتماعی کیفیت زندگی در جدول زیر اشاره به آن دارد که ۵ متغیر اجتماعی کیفیت زندگی، در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار هستند. بررسی اختلاف میانگین و دیگر پارامترهای آزمون تأیید می‌نماید که از نظر جامعه آماری، متغیرهای خدمات آموزشی و بهداشتی، امنیت، دسترسی به خدمات، سرزندگی و حکمروایی شهری ضعیف ارزیابی می‌شود. منفی بودن اختلاف میانگین و آماره t آزمون این نکته را نشان می‌دهد. همچنین منفی بودن حد بالا و پایین این متغیرها نیز به‌خوبی این موضوع را تأیید می‌نماید؛ چرا که حد بالا و پایین آن‌ها منفی بوده است و شامل عدد صفر نیز نمی‌باشد. بنابراین شاخص اجتماعی کیفیت زندگی با توجه به متغیرهای گزارش شده، ضعیف ارزیابی می‌شود.

بررسی آزمون تی تک نمونه‌ای برای شاخص اجتماعی کیفیت زندگی سکونتگاه‌های غیررسمی نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین برابر با ۰/۷۶۰- و همچنین آمار تی برابر با ۵۰/۳۳- نیز این مطلب را تأیید می‌نماید که شاخص اجتماعی کیفیت زندگی برای سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب ضعیف ارزیابی شده است. بنابراین کیفیت زندگی این سکونتگاه‌ها از نظر اجتماعی نیازمند توجه و برنامه‌ریزی مدون است، در غیر این صورت در آینده مشکلات و معضلات بسیاری وجود خواهد داشت.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

جدول(۳). سنجش معناداری متغیرهای اجتماعی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیرهای اجتماعی کیفیت زندگی	t	مبنای آزمون = ۳				
		درجه آزادی	سطح معنی‌داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
خدمات آموزشی و بهداشتی	-۳۴/۴۲۴	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۱۰۶	-۱/۱۷۰	-۱/۰۴۳
امنیت محله	-۱۰/۳۰۸	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۲۲۲	-۰/۲۶۴	-۱/۱۸۰
دسترسی به خدمات	-۴۷/۲۸۴	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۹۰	-۱/۰۳۲	-۰/۹۴۹
سرزندگی	-۱۴/۲۴۲	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۳۵۹	-۰/۴۰۸	-۰/۳۰۹
حکمروایی شهری	-۳۰/۰۶۵	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۱۲۵	-۱/۱۹۸	-۱/۰۵۱
آزمون کل مقیاس	-۵۰/۳۳۳	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۷۶۰	-۰/۷۹۰	-۰/۷۳۱

سنجش معناداری شاخص اقتصادی کیفیت زندگی نتایج حاصل از آزمون تی تک‌نمونه‌ای در سطح متغیرهای اقتصادی اشاره به آن دارد که ۴ متغیر اقتصادی کیفیت زندگی، در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار هستند. بررسی اختلاف میانگین و دیگر پارامترهای آزمون تأیید می‌نماید که از نظر جامعه آماری، متغیرهای اشتغال، درآمد، حمل‌ونقل و هزینه و پس‌انداز ضعیف ارزیابی می‌شود. منفی بودن اختلاف میانگین و آماره t آزمون این نکته را نشان می‌دهد.

بررسی آزمون شاخص اقتصادی کیفیت زندگی سکونتگاه‌های غیررسمی نیز نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین برابر با ۰/۹۴۶- و همچنین آمار تی برابر با ۲۸/۵۵- نیز این مطلب را مشخص می‌نماید که شاخص اقتصادی کیفیت زندگی برای سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب ضعیف ارزیابی می‌شود. بنابراین کیفیت زندگی مردم در این سکونتگاه‌ها از نظر اقتصادی نیز نیازمند توجه بیشتری است.

جدول (۴). سنجش معناداری متغیرهای اقتصادی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیرهای اقتصادی کیفیت زندگی	t	مبنای آزمون = ۳				
		درجه آزادی	سطح معنی‌داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
اشتغال	-۲۵/۴۶۸	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۶۶۱	-۰/۷۱۲	-۰/۶۱۰
درآمد	-۲۵/۳۲۱	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۸۷	-۱/۰۶۴	-۰/۹۱۱
هزینه و پس‌انداز	-۳۰/۸۸۴	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۱۹۲	-۱/۲۶۸	-۱/۱۱۷
حمل‌ونقل	-۲۰/۴۴۹	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۴۴	-۱/۰۳۵	-۰/۸۵۳
آزمون کل مقیاس	-۲۸/۵۵۸	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۴۶	-۱/۰۱۱	-۰/۸۸۱

سنجش معناداری شاخص زیست‌محیطی کیفیت زندگی: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای نشان می‌دهد که ۳ متغیر زیست‌محیطی کیفیت زندگی، در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار هستند. بررسی پارامترهای آزمون تأیید می‌نماید که از نظر جامعه آماری، متغیرهای آلودگی، بهداشت محیط و خدمات عمومی به ترتیب با اختلاف میانگین برابر با ۰/۳۹۲-، ۱/۰۴۹- و ۱/۸۴۵- ضعیف ارزیابی می‌شود. منفی بودن اختلاف میانگین و آماره t آزمون این نکته را نشان می‌دهد.

بررسی آزمون تی تک نمونه‌ای برای شاخص زیست‌محیطی کیفیت زندگی سکونتگاه‌های غیررسمی نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین برابر با ۱/۰۹۵- و همچنین آمار تی برابر با ۷۰۵۰/۷۶- نیز این مطلب را تأیید می‌نماید که شاخص زیست‌محیطی کیفیت زندگی برای سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب ضعیف ارزیابی شده است. ازاین‌رو توجه به شاخص‌های زیست‌محیطی با توجه احتمال ایجاد بیماری و معضلات اجتماعی دیگر، بایستی موردتوجه جدی قرار گیرد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

جدول(۵). سنجش معناداری متغیرهای زیست‌محیطی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیرهای زیست‌محیطی کیفیت زندگی	t	درجه آزادی	مبنای آزمون = ۳ سطح معنی‌داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد حد پایین	حد بالا
آلودگی	-۱۰/۱۷۷	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۳۹۲	-۰/۴۶۸	-۰/۳۱۶
بهداشت محیط	-۵۱/۶۳۴	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۰۴۹	-۱/۰۸۹	-۱/۰۰۹
خدمات عمومی	-۱۴۰/۴۲۱	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۸۴۵	-۱/۸۷۱	-۱/۸۱۹
آزمون کل مقیاس	-۷۰/۷۶۷	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۰۹۵	-۱/۱۲۶	-۱/۰۶۵

سنجش معناداری شاخص کالبدی کیفیت زندگی: بررسی آزمون آماری تی تک نمونه‌ای در سطح متغیرهای کالبدی کیفیت زندگی نیز نشان می‌دهد که هر سه متغیر فضای سبز، مسکن و معابر و دسترسی‌ها در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنادار هستند. بررسی اختلاف میانگین آزمون برای متغیر فضای سبز(۱/۴۳۸-)، مسکن(۱/۱۵۱-) و معابر و دسترسی‌ها(۱/۷۳۵-) است. بنابراین هر سه متغیر دارای وضعیت و میانگین پایین‌تر از حد ملاک(۳) هستند و این یعنی اینکه شاخص‌های کالبدی کیفیت زندگی نامناسب ارزیابی می‌شوند.

بررسی آزمون شاخص یعنی شاخص کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی نیز با آزمون تی تک نمونه نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین برابر با ۱/۴۴۱- و همچنین آمار تی برابر با ۱۲۳/۸۵- نیز این مطلب را مشخص می‌نماید که شاخص کالبدی کیفیت زندگی برای سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب ضعیف ارزیابی می‌شود و لذا ارتقاء شاخص کالبدی کیفیت زندگی در این سکونتگاه‌ها بسیار ضروری است.

جدول(۶).سنجش معناداری متغیرهای کالبدی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی با آزمون تی تک نمونه‌ای

متغیرهای کالبدی کیفیت زندگی	t	درجه آزادی	مبنای آزمون = ۳ سطح معنی‌داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد حد پایین	حد بالا
فضای سبز	-۵۱/۶۰۶	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۴۳۸	-۱/۴۹۳	-۱/۳۸۴
مسکن	-۵۰/۶۱۵	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۱۵۱	-۱/۱۹۶	-۱/۱۰۶
معابر و دسترسی‌ها	-۹۵/۴۷۸	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۷۳۵	-۱/۷۷۱	-۱/۶۹۹
آزمون کل مقیاس	-۱۲۳/۸۵۶	۳۱۲	۰/۰۰۰	-۱/۴۴۱	-۱/۴۶۴	-۱/۴۱۸

بررسی تفاوت معناداری سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب از نظر کیفیت زندگی: برای بررسی تفاوت معناداری محلات غیررسمی شهر میاندوآب از نظر کیفیت زندگی از آزمون آنووا استفاده شد. به‌عبارت‌دیگر برای سنجش تفاوت محلات از نظر شاخص کیفیت زندگی از آزمون آنووا استفاده‌شده تا مشخص شود که محلات تفاوت معناداری در این زمینه با همدیگر دارند یا نه. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در جدول می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که ۱۰ محله غیررسمی در شهر میاندوآب با توجه به سطح معناداری به‌دست‌آمده در کمتر از ۰/۰۵ در زمینه شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی تفاوت معناداری با یکدیگر دارند، اما در زمینه شاخص اقتصادی با همدیگر تفاوتی ندارند. به‌عبارت‌دیگر شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات ده‌گانه غیررسمی شهر میاندوآب دارای اهمیت یکسانی نیستند و این ۱۰ محله با همدیگر متفاوت هستند. جدول زیر نتایج تحلیلی و سطح معناداری بیش از ۰/۰۵ برای هرکدام از شاخص‌ها را به‌خوبی نشان می‌دهد. در این زمینه تنها

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

شاخص اقتصادی با سطح معناداری برابر با ۰/۰۹۴، تفاوت معناداری را در سطح ۱۰ محله نشان نمی‌دهد. به‌عبارت‌دیگر میان محلات غیررسمی از نظر شاخص اقتصادی تفاوت معناداری مشاهده نشده و همه محلات دارای شرایط یکسانی هستند.

جدول(۷). ارزیابی تفاوت معناداری محلات از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی (آزمون آنووا)

شاخص	واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig
اجتماعی	بین گروهی	۲۰/۲۶	۹	۴۷۷/۲	۳/۸۸۳	۰/۰۰۰
	درون‌گروهی	۱/۹۶	۳۰۳	۱/۸۹۷		
	مجموع	۲۲/۲۲	۳۲۱	***		
اقتصادی	بین گروهی	۱۰۲/۸۴	۹	۱۱/۹۱	۳/۲۱۳	۰/۰۹۴
	درون‌گروهی	۴/۳۶	۳۰۳	۰/۵۶۷		
	مجموع	۱۰۷/۲۲	۳۲۱	***		
کالبدی	بین گروهی	۱۲/۱۲	۹	۱/۴۷۰	۲/۴۰۲	۰/۰۰۰
	درون‌گروهی	۱/۱۰	۳۰۳	۱/۵۶۷		
	مجموع	۱۳/۲۲	۳۲۱	***		
زیست‌محیطی	بین گروهی	۲۱/۰۵	۹	۲/۶۰	۴/۹۳۰	۰/۰۰۰
	درون‌گروهی	۲/۳۴	۳۰۳	۲/۸۷۶		
	مجموع	۲۳/۳۹	۳۲۱	***		

پس از مشخص شدن تفاوت شاخص‌های بررسی‌شده در سطح محلات، از آزمون دانکن نیز برای بررسی وجود این اختلافات استفاده شد. در زمینه شاخص اجتماعی نتایج نشان می‌دهد که بیشترین اختلاف مربوط به محله سلام آباد با میانگین ۳/۲۵ است. همچنین در رتبه دوم قجلو غربی با میانگین ۲/۵۵ قرار گرفته است. کمترین میانگین نیز مربوط به محله ملت با میانگین ۱/۶۳ است. بنابراین تفاوت معناداری بین محلات از نظر شاخص اجتماعی کیفیت زندگی وجود دارد. همچنین از نظر شاخص کالبدی نیز محله سلام آباد با مقدار ۱/۱۵ و سپس محله پشت بیمارستان با مقدار ۱/۸۱ در رتبه اول و دوم قرار گرفته‌اند. کمترین میانگین از نظر شاخص کالبدی نیز مربوط به دو محله قجلو شرقی و اکبرنژاد به ترتیب با مقادیر ۱/۳۰ و ۱/۳۳ است. از نظر شاخص زیست‌محیطی نیز بیشترین میانگین مربوط به محله سلام آباد با مقدار ۲/۶۸ و سپس محله اکبرنژاد با مقدار ۲/۴۴ است. کمترین میانگین نیز مربوط به محله سلیمان‌آباد با مقدار ۱/۵۳ و سپس حاشیه جاده شاهین‌دژ با مقدار ۱/۶۶ است.

جدول(۸). اختلافات محلات از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی(آزمون دانکن)

محلات		معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		
	تعداد	اجتماعی	کالبدی	زیست‌محیطی
اکبرنژاد	۳۵	۲/۳۰	۱/۳۳	۲/۴۴
امام علی	۵	۲/۳۵	۱/۶۳	۱/۹۵
باکری	۲۸	۲/۴۱	۱/۴۱	۱/۷۸
پشت بیمارستان	۵۳	۲/۲۰	۱/۸۱	۱/۸۶
سلام آباد	۷	۳/۲۵	۲/۱۵	۲/۶۸
حاشیه جاده شاهین‌دژ	۷۱	۲/۱۶	۱/۵۵	۱/۶۶
قجلو شرقی	۵۴	۱/۹۱	۱/۳۰	۱/۷۱
قجلو غربی	۵۰	۲/۵۵	۱/۷۱	۲/۱۰

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

ملت	۸	۱/۶۳	۱/۶۰	۱/۷۷
سلیمان‌آباد	۲	۱/۹۰	۱/۵۶	۱/۵۳

سنجش تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی با معادلات ساختاری: در این تحقیق تأثیر مدیریت شهری در قالب پنج متغیر مشارکت، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری، نظافت و بهداشت محله، فراهم نمودن خدمات شهری و تأمین منابع مالی در بهبود کیفیت زندگی نیز بررسی شد. جهت دستیابی به سنجش تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی، ابتدا مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) مرتبه اولِ مربوط به اثر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی ترسیم شد. نتایج بررسی بار عاملی مربوط به شاخص‌های مدیریت شهری و چهار شاخص کیفیت زندگی نشان می‌دهد شکل (۲) مقدار بارهای عاملی از ۰/۳ بیشتر بوده و نشان‌دهنده وضعیت مناسب شاخص‌های مربوط در مدل ترسیم شده می‌باشد.

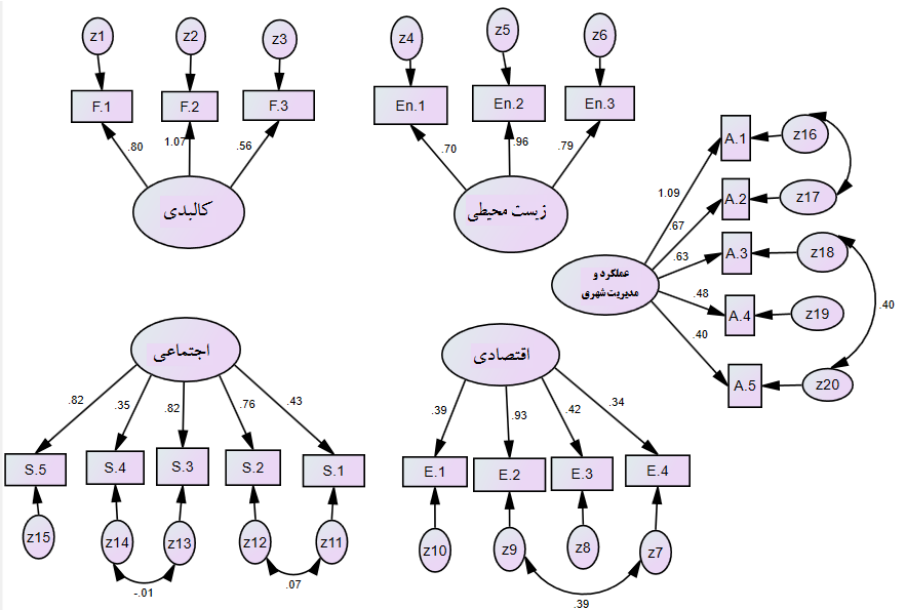

شکل(۲). مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول اثرات مدیریت شهری در کیفیت زندگی

بارهای عاملی مربوط به شاخص‌های مدل مذکور بالاتر از ۰/۳ بوده و نشانگر وضعیت قابل‌قبول شاخص‌های قرار گرفته در مدل می‌باشد. در واقع بررسی وضعیت برازش مدل نقش مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی با مقادیر مدل مذکور از اعتبار و دقت لازم برخوردار بوده و توانسته است نقش مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات را تبیین نماید جدول (۹). تمامی شاخص‌ها با مقادیر پیشنهادی و استاندارد مطابقت دارند.

جدول(۹). شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل اندازه‌گیری متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

متغیرها	CMIN[14]	[۳]DF	[۴]CMIN/DF	[۵]CFI	[۶]RMSEA	[۷]HOELTER	[۸]RMR	[۹]GFI	[۱۰]NFI	[۱۱]PRATIO
اجتماعی	۸/۱۰۹	۶	۲/۱۴۵	۰/۹۵۴	۰/۰۶۵	۲۶۵	۰/۰۳۱	۰/۹۹۷	۰/۹۵۴	۰/۲۰۴
اقتصادی	۱۰/۶۷۸	۶	۲/۳۸۷	۰/۹۸۷	۰/۰۷۰	۲۵۷	۰/۰۳۲	۰/۹۷۶	۰/۹۹۲	۰/۴۰۸
کالبدی	۹/۱۲۳	۶	۲/۰۹۸	۰/۹۹۶	۰/۰۷۳	۲۶۲	۰/۰۳۰	۰/۹۸۱	۰/۹۸۷	۰/۴۰۱

[14]- کای اسکوئر؛ ۳- درجه آزادی؛ ۴- کای اسکوئر نسبی؛ ۵- برازش تطبیقی؛ ۶- ریشه میانگین مربعات خطای برآورد؛ ۷- شاخص هلتر؛ ۸- ریشه دوم مربع باقیمانده؛ ۹- شاخص نیکویی برازش؛ ۱۰- شاخص نرمان شده بنتلر- بونت؛ ۱۱- نسبت صرفه‌جویی.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

زیست‌محیطی	۱۱/۴۳۵	۶	۲/۱۳۴	۰/۹۸۹	۰/۰۶۹	۲۶۶	۰/۰۳۳	۰/۹۷۱	۰/۹۹۴	۰/۴۰۳
مدیریت شهری	۱۰/۴۵۶	۵	۲/۲۳۱	۰/۹۷۸	۰/۰۶۴	۲۴۳	۰/۰۳۱	۰/۹۴۵	۰/۹۳۲	۰/۴۱۲
مقادیر مبنا(استاندارد)	-	-	< ۵	>۰/۹	<۰/۰۸	> ۷۵	≈ ۰	>۰/۹	>۰/۹	۰-۱

پس از برازش کلیت متغیر مستقل و وابسته پژوهش در محیط Amos Graphics، مدل میزان تأثیرگذاری مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات ترسیم شد شکل (۳). همان‌طور که مشاهده می‌شود در مدل مذکور متغیر مستقل پژوهش، شاخص مدیریت شهری در نظر گرفته شده است. بررسی بارهای عاملی مربوط به متغیر مدل مذکور بالاتر از ۰/۳ بوده و نشانگر وضعیت قابل‌قبول متغیر قرار گرفته در مدل می‌باشد. همچنین بررسی وضعیت برازش مدل نهایی تأثیرگذاری مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات با معیارهای پیشنهادی نشان می‌دهد (جدول۱۰)، مدل مذکور از اعتبار و دقت لازم برخوردار بوده و توانسته است میزان تأثیرگذاری مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات تبیین نماید. میزان تبیین برای شاخص اجتماعی برابر با ۰/۹۷؛ برای شاخص اقتصادی برابر با ۰/۴۸ ؛ برای شاخص کالبدی برابر با ۰/۹۳ و برای شاخص زیست‌محیطی برابر با ۰/۵۵ است. بنابراین بیشترین تبیین برای شاخص اجتماعی و سپس کالبدی است. بر اساس همین میزان تبیین نیز مشخص می‌شود که بیشترین تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی از جنبه اجتماعی و سپس از نظر کالبدی بوده است. نتایج جدول نیز به چنین نکته‌ای اشاره می‌کنند و هر یک از شاخص‌های برازش مدل، متناسب با مقادیر پیشنهادی و استاندارد هستند جدول (۱۰).

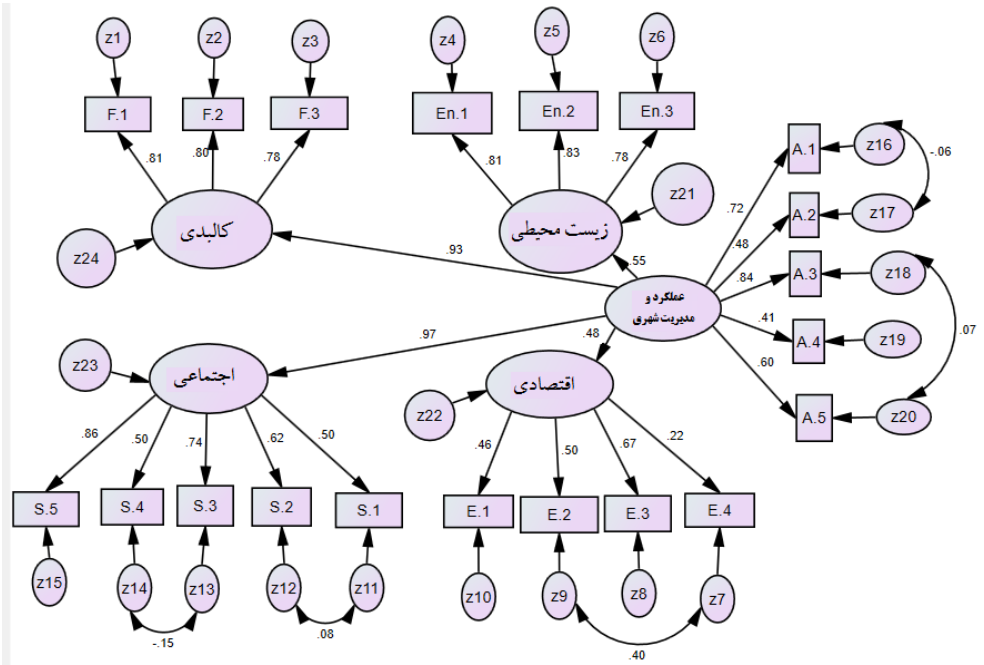

شکل(۳).مدل نهایی معادله ساختاری تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی

جدول(۱۰). شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی

شاخص	CMIN	DF	CMIN/DF	CFI	RMSEA	HOELTER	RMR	GFI	NFI	PRATIO
مدل نهایی	۱۹/۳۴۵	۶	۳/۳۲۴	۰/۹۷۸	۰/۰۷۵	۱۶۵	۰/۰۵۷	۰/۹۸۱	۰/۹۸۴	۰/۴۰۷
مقادیر مبنا(استاندارد)	-	-	-	>۰/۹	<۰/۰۸	> ۷۵	≈ ۰	>۰/۹	>۰/۹	۰-۱

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

پس از بررسی برازش کلیت مدل تأثیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات ، اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته پژوهش موردبررسی قرار گرفت. همان‌طور که مشاهده می‌شود جدول (۱۱)، نقش مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات در میان پاسخگویان در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار است. بالاتر بودن نسبت بحرانی[۱۵] برآورد شده از مقدار ۲/۵۸ (نسبت بحرانی بالاتر از ۲/۵۸ نشانگر معناداری اثر می‌باشد)، نیز نشان‌دهنده معناداری اثر متغیر مستقل پژوهش(مدیریت شهری) بر متغیر وابسته(مؤلفه کیفیت زندگی در چهار شاخص اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی) می‌باشد. در مجموع می‌توان چنین عنوان کرد مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات غیررسمی می‌توانند مؤثر است و زمینه‌ساز تحولات مثبتی باشد. بر اساس نتایج این مدل بیشترین تأثیرگذاری مدیریت شهری بر شاخص اجتماعی با میزان ۰/۷۸ است. همچنین مدیریت شهری بر شاخص کالبدی ۶۳ /۰ ، شاخص زیست‌محیطی ۰/۵۱ و شاخص اقتصادی نیز ۰/۳۸ تأثیرگذار است. بنابراین شاخص مدیریت شهری می‌تواند در ابعاد یا شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی، کیفیت زندگی را تحت تأثیر قرار دهد و این تأثیرگذاری نیز مثبت ارزیابی می‌شود.

جدول(۱۱). برآورد استاندارد، غیراستاندارد و نقش متغیر مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی

متغیر مستقل (مدیریت شهری)	متغیر وابسته (کیفیت زندگی شهری)	برآورد غیراستاندارد	برآورد استاندارد	نسبت بحرانی	اثر کل	ضریب تعیین R^2	سطح معناداری
مدیریت شهری	کیفیت اجتماعی	۰/۵۱۱	۰/۵۶۷	۸/۵۴۶	۰/۷۸	۰/۴۸	۰/۰۰۰۲
	کیفیت اقتصادی	۰/۴۲۳	۰/۶۲۱	۹/۴۴۵	۰/۳۸	۰/۴۵	۰/۰۰۳
	کیفیت کالبدی	۰/۴۵۶	۰/۵۳۴	۷/۰۹۸	۰/۶۳	۰/۴۳	۰/۰۰۱
	کیفیت زیست‌محیطی	۰/۴۴۳	۰/۵۲۳	۷/۱۶۵	۰/۵۱	۰/۴۴	۰/۰۰۱

نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد شاخص اجتماعی کیفیت زندگی برای سکونتگاه‌های غیررسمی شهر میاندوآب ضعیف ارزیابی شده است. در این زمینه مشکلات زیادی وجود دارد که نیازمند به تقویت فضاهای آموزشی، خدمات درمانی و سلامت، وضعیت تحصیلات در محله، امنیت تردد مردم در ساعات مختلف در سطح محله، تجهیزات و تأسیسات اولیه(آب، برق، گاز و تلفن)، امکانات فرهنگی محله (کتابخانه، نمایشگاه و...)، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، مشارکت در سازمان‌های غیرحکومتی و غیره بسیار ضروری است. نتایج این بخش از تحقیق با نتایج تحقیق آیتا و خلیل(۲۰۱۵)، اوموتایو و همکاران(۲۰۲۱) و پاکرو و درسخوان (۱۳۹۹) همخوانی دارد. همچنین کیفیت زندگی مردم در این سکونتگاه‌ها از نظر اقتصادی نیازمند توجه بیشتری است. از مهم‌ترین مواردی که ضعیف شناخته‌شده و بایستی در یک برنامه مدون توجه شود می‌توان به شغل مناسب، میزان ساعات کاری، کیفیت محیط فیزیکی اشتغال، توزیع ثروت و درآمد در محله، پس‌انداز، قدرت خرید و رضایت از هزینه‌های اجاره اشاره نمود.تحقیق آمو(۲۰۱۲)، پوراحمد و همکاران(۱۳۹۶) و همچنین حیدرسرای(۱۳۹۷) که بر اهمیت شاخص‌های اقتصادی سکونتگاه‌های غیررسمی تأکید نموده‌اند ، نتایج این بخش از تحقیق حاضر را پوشش می‌دهند. با تقویت این‌گونه موارد از بعد اقتصادی، کیفیت زندگی در یک مسیر مناسب‌تر قرار می‌گیرد؛ چرا که بخش زیادی از کیفیت زندگی محلات وابسته به بعد اقتصادی است. علاوه بر این شاخص‌های اقتصادی کیفیت زندگی نقش مهمی در پیشبرد دیگر ابعاد کیفیت زندگی این محلات دارد.

هر سه متغیر فضای سبز، مسکن و معابر و دسترسی‌ها دارای میانگین پایینی بوده‌اند و این یعنی اینکه شاخص‌های کالبدی کیفیت زندگی نامناسب ارزیابی می‌شوند. در این زمینه ضعف‌های زیادی وجود دارد و نمی‌توان بدون توجه به شاخص کالبدی محلات، به توسعه آن‌ها مبادرت نمود. از جمله مواردی که در بعد کالبدی محلات بایستی تقویت شوند می‌توان به

[15]- CR

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

بهبود پارک و فضای سبز در محله، اندازه واحد مسکونی، استحکام و مصالح مسکن، قیمت خرید مسکن، حمایت‌های دولتی جهت خرید مسکن، کیفیت معابر از نظر عرض و جنس معابر، دفع آب‌های سطحی و رواناب‌ها و تراکم پیاده‌روها در هنگام عبور و مرور اشاره نمود. ورککورو و اویی (۲۰۱۴)، بردی‌آنامرادنژاد و همکاران(۱۳۹۳)و فرجی(۱۳۹۶)، نیز به نقش مهم شاخص‌های کالبدی در راستای کیفیت سکونتگاه‌های غیررسمی در قالب مفاهیم مختلف تأکید نموده‌اند. در حقیقت بخش زیادی از توسعه کیفیت زندگی محلات غیررسمی، ریشه در موضوعات کالبدی و بهبود فضاهای محله‌ای دارد که با تحولات و مدیریت بهینه در زمینه کاربری‌های مختلف قابل تحقق است.

نتیجه نشان می‌دهد که زیرساخت‌های ذهنی و عینی در راستای بهبود کیفیت زیست‌محیطی محلات وجود ندارد و آن‌گونه که بایستی مسائل محیط زیستی در این محلات موردتوجه باشد، نیست و بعد زیست‌محیطی این محلات به‌عنوان یک معضل جدی مطرح است. آلودگی ناشی از سروصدای ساکنین، آلودگی ناشی از کارگاه و صنایع، ، عدم نظم در جمع‌آوری زباله، نامناسب بودن شبکه جمع‌آوری فاضلاب و آب‌های سطحی، کیفیت پایین خدمات پارک‌های شهری و عدم جداسازی زباله‌های قابل بازیافت از زباله‌های دیگر اشاره نمود. تحقیق اوموتایو و همکاران(۲۰۲۱)، خراسانی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴) و غنی‌پور (۱۳۹۵) نیز به اهمیت شاخص زیست‌محیطی و نقش مهم آن‌ها تأکید داشته‌اند.

نتیجه نشان داد که هر ۱۰ محله غیررسمی در شهر میاندوآب با توجه به سطح معناداری به‌دست‌آمده در زمینه شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی تفاوت معناداری با یکدیگر دارند، اما در زمینه شاخص اقتصادی با همدیگر تفاوتی ندارند. در زمینه شاخص اجتماعی نتایج نشان داد که بیشترین اختلاف مربوط به محله سلام آباد با میانگین ۳/۲۵ است. کمترین میانگین نیز مربوط به محله ملت با میانگین ۱/۶۳ است. بنابراین تفاوت معناداری بین محلات از نظر شاخص اجتماعی کیفیت زندگی وجود دارد. همچنین از نظر شاخص کالبدی نیز محله سلام آباد با مقدار ۱/۱۵ و سپس محله پشت بیمارستان با مقدار ۱/۸۱ در رتبه اول و دوم قرار گرفته‌اند. کمترین میانگین از نظر شاخص کالبدی نیز مربوط به دو محله قجلو شرقی و اکبرنژاد به ترتیب با مقادیر ۱/۳۰ و ۱/۳۳ است. از نظر شاخص زیست‌محیطی نیز بیشترین میانگین مربوط به محله سلام آباد با مقدار ۲/۶۸ و سپس محله اکبرنژاد با مقدار ۲/۴۴ است. کمترین میانگین نیز مربوط به محله سلیمان‌آباد با مقدار ۱/۵۳ و سپس حاشیه جاده شاهین‌دژ با مقدار ۱/۶۶ است.

سنجش تأثیر مدیریت شهری بر کیفیت زندگی سکونتگاه‌های غیررسمی نشان می‌دهد که در مجموع مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات غیررسمی می‌توانند مؤثر است و زمینه‌ساز تحولات مثبتی باشد. بیشترین تأثیرگذاری مدیریت شهری بر شاخص اجتماعی و سپس شاخص کالبدی ۶۳ /۰ است. بنابراین تغییر مدیریت شهری می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی در این محلات کمک نماید. منظور از مدیریت شهری، مدیریت یکپارچه و سیستمی است. به‌گونه‌ای که تمامی سطوحی فضایی شهری با یک نگاه نظامند موردتوجه قرار گیرند و همه مشکلات و مسائل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی به‌صورت توأمان و یکپارچه دیده شوند. ازاین‌رو نقش مدیریت شهری در بهبود کیفیت زندگی محلات غیررسمی نیز به‌خوبی قابل‌رؤیت است. بایستی بسترهای را فراهم نمود که کیفیت زندگی این محلات نیز بهبود یابد. بر همین اساس بهبود ارائه خدمات ، مدیریت اجرایی پیش‌بینی پذیر ، ظرفیت‌سازی منظم و سیستماتیک می‌تواند از بهترین گزینه‌ها در این زمینه باشد. ارائه خدمات مختلف که در حقیقت مشکل اصلی محلات حاشیه‌نشین است می‌تواند جز اولین اقدامات باشد. به‌کارگیری مدیریت نظام‌مند و همچنین پیش‌بینی پذیر نیز از دیگر موارد در این چارچوب است. رهیافت توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی می‌تواند منجر به ارتقای کیفیت زندگی شود. بنابراین درصورتی‌که اقدامات لازم انجام گیرد امروزه شاهد این معضل در مدیریت شهری نبودیم. شهر میاندوآب نیز از این موضوع نمی‌تواند جدا باشد و به‌مرورزمان نیز محلات غیررسمی آن در حال گسترش و رشد هستند و درصورتی‌که اقدام اجرایی و عملی صورت نگیرد وضعیت ازآنچه امروزه شاهد آن هستیم نیز بدتر خواهد شد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

منابع

آخوندی، عباس احمد؛ برک پور، ناصر؛ خلیلی، احمد؛ صداقت نیا، سعید؛ صفی یاری، رامین.(۱۳۹۳). سنجش کیفیت زندگی شهری در کلان‌شهر تهران، *مجله هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی*، ۱۹(۲): ۲۲-۵.

بردی‌آنامرادنژاد، رحیم؛ ملکشاهی، غلامرضا؛محمدی، عبدالحمید (۱۳۹۳). ارزیابی نقش سکونتگاه‌های غیررسمی در گسیختگی فضایی ساختار شهری (مطالعه موردی: شهر گنبدکاووس)، *فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۴(۴): ۶۵-۸۶.

پاکرو، نازلی؛ درسخوان، رسول.(۱۳۹۹). سنجش عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در مناطق اسکان غیررسمی کلان‌شهر تبریز، *مجله تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۴(۱۰): ۲۴-۴۲.

پوراحمد، احمد، عمو، ابراهیم، حاجیان، محمد، رئوفی، اصغر (۱۳۹۶)، سنجش کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی (محله سلام‌آباد تهران)، *مجله جغرافیای اجتماعی شهر*، ۴(۲): ۲۲-۱.

حیدری‌سرای،رضوان.(۱۳۹۷).سنجش کیفیت ذهنی زندگی در ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شمال تبریز، مطالعه موردی یوسف‌آباد تبریز، کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز.

خراسانی‌مقدم، صبا؛ یزدانفر، سیدعباس؛ حسینی، سید باقر.(۱۳۹۴). بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی مؤثر بر میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: محله فرحزاد تهران- فرحزاد شمالی)، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۷(۱)،: ۹۷- ۱۱۷.

رجایی، عباس؛ عباسی‌فلاح، وحید و نجفی، اسماعیل (۱۳۹۸). ارزیابی تطبیقی شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر ورامین. *فصلنامه آمایش محیط*. ۱۲(۴۶): ۱۴۹- ۱۷۹.

رفیعیان، مجتبی؛ تقوایی، علی‌اکبر؛ خادمی، مسعود و علیپور، روجا (۱۳۹۱). بررسی تطبیق رویکردهای سنجش کیفیت در طراحی فضاهای عمومی شهری، *مجله معماری و شهرسازی ایران*، ۳(۴): ۳۵- ۴۳.

شکری، پری؛ غنی‌پور، مهدی (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل کیفیت محیط زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی(محلات کتی، سادات‌محله، موزیرج و هفت تن شهر بابل)، *فصلنامه علمی- آموزشی جغرافیایی سرزمین*، ۱۳(۵۱): ۵۱- ۶۶.

شهدادنژاد، مرضیه.(۱۳۹۷). بررسی راهکارهای ارتقاء شاخص‌های کیفیت زندگی سکونتگاه‌های غیررسمی سیس آباد مشهد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد،گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

علیزاده، جابر؛ برقی، حمید؛ رحیمی، حمزه؛ افشاری‌پور، علی.(۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از تکنیک روش تشابه به گزینه ایده‌آل فازی در استان فارس، *پژوهش‌های روستایی*، ۴(۲)، ۶۴۰-۶۱۵.

فرجی، امین.(۱۳۹۶). سنجش رضایتمندی از کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی، مطالعه موردی: شهر بجنورد، *دو فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱(۲): ۸۹- ۱۰۰.

فنی، زهره؛ حیدری، سامان؛ آقایی، پرویز.(۱۳۹۴). سنجش کیفیت زندگی شهری با تأکید بر جنسیت شهر قروه، *فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۲(۱۲): ۶۵-۷۸.

کاووسی الهه؛ محمدی جمال.(۱۴۰۰). تحرک و جابجایی هوشمند و پایداری اجتماعی: ارزیابی روابط متقابل (مطالعه موردی: شهر شیراز). *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*. ۲۱ (۶۱) :۲۹۴-۲۷۹.

محمدی ناصر، مجتبی زاده خانقاهی حسین، توکلان علی.(۱۴۰۰). تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه (مطالعه موردی شهر گرم‌دره)، نشریه *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*. ۲۱ (۶۳) :۳۶۱-۳۸۰.

مرکز آمار ایران(۱۳۸۱۳۹۵۵). سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، سایت مرکز.

مرکز آمار ایران(۱۳۸۵). سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵، سایت مرکز.

مرکز آمار ایران(۱۳۹۰). سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰، سایت مرکز.

معتمدی محمد؛ رسولی سید حسن؛ نصیری محمد.(۱۳۹۸). ارزیابی میزان رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری در حوزه خدمات شهری، مطالعه موردی: شهر فاروج. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۹ (۵۵) ۹۹-۱۱۶.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]

نجفی، سعید؛ احدنژاد، محسن و دویران، اسماعیل.(۱۳۹۳). ارزیابی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهرها مورد شناسی: محله اسلام‌آباد شهر زنجان، *جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*. ۵(۱۶)، ۷۵- ۹۰.

نیوویرث، رابرت.(۱۳۹۷). شهرهای در سایه (میلیاردها محله حاشیه‌نشین در دنیای جدید شهری)، ترجمه کیومرث حبیبی، ابوالفضل مشکینی، احمد پوراحمد و ژیلا سجادی. تهران: نشر دانشگاه تهران.

Amo, F.(2012). Housing Quality in Informal Settlements and Urban Upgrading in Ibadan, Nigeria, Developing Country Studies, 2(10): 68-80.Doi: iiste.org/Journals/index.php/DCS/article/view/3189

Attia, S., Khalil, H.(2015).Urban Metabolism and Quality of Life in Informal Areas, REAL CORP 2015. PLAN TOGETHER – RIGHT NOW – OVERALL. From Vision to Reality for Vibrant Cities and Regions. Proceedings of 20th International Conference on Urban Planning, Regional Development and Information Society. pp. 661-674.

Banzhaf, E., Barrera,F.,Kindler, A., Reyes-Paecke, S., Schlink, U., Welz, J., Kabisch, S.(2014).A conceptual framework for integrated analysis of environmental quality and quality of life, Journal of Ecological Indicators, 45(2): 664-668. doi.org/10.1016/j.ecolind.2014.06.002

Dovey, K. (2015). Sustainable informal settlements? , Procedia- Social Behavioral Sciences, 179(2): 5-13. Doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.406

Dovey, K.. King, R. (2011). Forms of Informality: Morphology and Visibility of Informal Settlements, Journal of Built Environment, 37(1): 11-29. DOI:10.2148/benv.37.1.11

Kazana, V., Kazaklis, A.(2009). Exploring quality of life concerns in the context of sustainable urban development at the local level: a Greek case study, Regional Environmental Change, 9(3): 209-219. DOI:10.1007/s10113-008-0056-6

Mandana,C., Goldin,J., Haldenwang, R. (2020). Factors and impacts of informal settlements residents' sanitation practices on access and sustainability of sanitation services in the policy context of Free Basic Sanitation, Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development, 10 (2): 238–248. doi.org/10.2166/washdev.2020.123

Mandleni, B., Omotayo, A., Ighodaro, D., Agbola, S.(2020). Analysis of the Living Conditions at eZakheleni Informal Settlement of Durban: Implications for Community Revitalization in South Africa, Journal of Sustainability, 13(4): 1-16. doi.org/10.3390/su13042371

Serag El Din, H., Shalaby, A., Elsayed Farouh, H., Elariane, S. A. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood, Housing and Building National Research Center, 9(2): 86-92. doi.org/10.1016/j.hbrcj.2013.02.007

Wokekoro, E., Owei, O. (2014). An Assessment of Residential Quality of Life in Informal Settlements in Port Harcourt Municipality, Journal Of Humanities And Social Science, 19(3): 11-26. DOI:10.9790/0837-19331126

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.61186/jgs.24.74.21]